

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО» (м. Одеса)
КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ТА ДИФЕРЕНЦІАЛЬНОЇ
ПСИХОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОГО
ФАКУЛЬТЕТУ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЖИТТЄВОГО ТА ПРОФЕСІЙНОГО САМОЗДІЙСНЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної конференції
19-20 травня 2023 року

Одеса
ФОП Бєлий А.Є
2023

УДК 159.9: 37.015.3

ББК 88.4

А 43

Друкується згідно рішення Вченої ради Соціально-гуманітарного факультету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (Протокол № 6 від 24.02.2023 р.)

Актуальні проблеми життєвого та професійного само-
А 43 **здійснення особистості** : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Психологія самоздійснення особистості: теорія, досвід, практика» (19-20 травня 2023 р.) / відп. ред. О. П. Саннікова. Одеса : ФОП Бєлий А.Є., 2023. 168 с.

ISBN 978-617-7757-55-8

Редакційна колегія

Саннікова О. П. – *доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри загальної та диференціальної психології; відповідальний редактор;*

Василенко І. В. – *кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної та диференціальної психології;*

Санніков О. І. – *доктор психологічних наук, професор кафедри теорії та методики практичної психології.*

Матеріали збірника містять результати теоретико - емпіричних досліджень, що здобуті в процесі науково-дослідної роботи студентів, аспірантів та науковців, які навчаються і працюють у закладах освіти України.

Для студентів, аспірантів, молодих науковців, психологів, педагогів та широкого кола зацікавлених осіб.

За зміст та помилки, що можуть зустрічатися в тексті статей, несуть відповідальність автори.

ISBN 978-617-7757-55-8

© Університет Ушинського, 2023

ЕМОЦІЙНІСТЬ ТА НАРЦИСИЗМ: ПОШУК СПІВЗАЛЕЖНОСТЕЙ

Саннікова О.П.

*доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри загальної та диференціальної психології,
Університет Ушинського*

Мартинюк Г.В.,

*здобувачка другої вищої освіти соціально-гуманітарного
факультету, Університет Ушинського*

Анотація. Дослідження проведено з метою розкриття співвідношень показників неклінічного нарцисизму з якісними ознаками емоційності (модальність домінуючих емоцій). Поштовхом для цього дослідження слугували статті О.П. Саннікової (2017; 2020; 2022) у яких започатковано проблему індивідуальних відмінностей та детермінації емоційності стосовно існування різноманіття у варіативних виявах нарцисизму. Розглянуто теоретичні підходи до концептуалізації нарцисизму та його ролі в особистісному розвитку. В основі дослідження лежить перевірка ідеї, що якість емоційності та показники неклінічного нарцисизму взаємопов'язані між собою. Встановлено, що між показниками нарцисизму і емоційністю існують як додатні, так і від'ємні, кореляційні зв'язки. Отримані результати вказують на значущість врахування особливостей емоційності у контексті нарцисичних рис особистості. Підтверджено припущення про те, що прояви нарцисичних рис у межах психічної норми неоднозначно взаємопов'язані з якісними характеристиками емоційності як риси особистості (стійкої схильності до переживань емоцій певної модальності). Саме ці взаємозв'язки розкривають своєрідність нарцисичних проявів.

Ключові слова: нарцисизм, неклінічний нарцисизм, емоційність, радість, гнів, страх, печаль, темна тріада.

Нарцисизм – цей феномен привертає увагу як науковців, так і практиків-психологів, які досліджують індивідуально-психологічні особливості особистості. У сучасному контексті нарцисизм став об'єктом багатьох досліджень, а його трактування розширилося від психопатології до психологічного розуміння нарцисизму.

Останнім часом все більше уваги звертається на вивчення неклінічного нарцисизму, який є властивим багатьом лю-

ням в різній ступені. Розуміння рис особистості та їх зв'язок з нарцисизмом стало предметом цікавості для багатьох дослідників. Особливий інтерес викликає пошук психологічних чинників різних проявів нарцисизму, серед яких важливе значення надається емоційності як стійкій рисі особистості.

Важливо відзначити, що З. Фрейд ще в 1914 році запропонував психоаналітичну концепцію нарцисизма. Нарцисизм він розумів, як концентрацію інтересу людини винятково на собі. Це специфічний стан Зігмунд Фрейд розглядав і як особистісний, і як клінічний феномен (Фрейд, 2006).

Отже, Фрейд використовував термін «нарцисизм» для опису внутрішнього стану, коли особа вкладає свою енергію в себе, власну самовдоволеність та задоволення. Фрейд відрізняв два типи нарцисизму: первинний та вторинний. Первинний нарцисизм виникає в ранньому дитинстві і пов'язаний з відношенням дитини до себе, він відображає любов до самого себе, задоволення від власного тіла та потреби в увазі. Вторинний нарцисизм, утворюється в процесі соціалізації та розвитку особистості, пов'язаний зі створенням ідеального Я, пристосуванням до соціальних норм та отриманням задоволення від визнання та успіху. Концепція нарцисизму Фрейда мала значний вплив на розвиток психоаналізу та психології загалом. Вона надала основу для подальших досліджень і розуміння ролі нарцисизму в формуванні особистості, психопатології та міжособистісних відносинах. Пізніше цей феномен уточнюється й визначається як деякий тривалий **стан**, що виник на основі викривлення способів регуляції уявлень особистості про себе, і як стійку **особистісну рису**, яка характеризується, у першу чергу, «демонстрацією грандіозності» (цит. за Санніковою, 2020).

Як вже зазначалося, ця стаття присвячена вивченню проявів рис особистості неклінічного нарцисизму в контексті емоційності.

Відомо, що нарцисизм є самостійним конструктором Темної Тріади особистості, що не зводиться до двох інших її складових – психопатії та макіавеллізму. Уперше термін «Темна тріада» як синдром певних властивостей, що умовно відносяться до «норми», точніше до її крайніх субклінічних варіантів, запропонували й описали канадські дослідники Delroy Paulhus & Kevin Williams. Ця тріада, у структуру якої

входять неклінічний нарцисизм, неклінічна психопатія й макіавеллізм, характеризує негативні сторони особистості: зневажливе відношення до інших людей, до загальноприйнятих норм поведінки; прояв егоцентризму, егоїзму, недоброзичливості, емоційної холодності, почуття власної переваги тощо. Темна тріада – це особистісне утворення, яке охоплює три взаємопов'язані риси особистості: нарцисизм, психопатію та макіавеллізм. Ці риси характеризуються егоцентричністю, безпринципністю та маніпулятивністю. Серед них нарцисизм займає центральне місце та визначається як висока самовподобаність, потреба у визнанні та переконання про власну важливість (Paulhus, Williams, 2002).

У наукових дослідженнях звертається увага на виявлення індивідуальних рис нарцисизму (Sannikova, 2017; Саннікова, Децик, 2018). Досліджується зв'язок між нарцисизмом та труднощами ідентифікації емоцій, а також з низькою емпатією та алекситимією (Jonason, Krause, 2013).

В літературі існує інформація про демонстративність, впевненість у власній перевазі над іншими та потребу перебувати в центрі уваги. Крім того, дослідники звертають увагу на зв'язок між нарцисизмом та емоційною самоефективністю (самооцінка ефективності в різних емоційних ситуаціях) (Morf, Rhodewalt, 2001).

Деякі дослідження вказують на зв'язок між нарцисизмом та авантюризмом як характеристикою особистості (Меленчук, 2015; Меленчук, Беленцова, 2019). Розглядаються взаємозв'язки нарцисизму з самоприйняттям особистості (Гордієнко, 2017).

Результати деяких досліджень показали, що особи чоловічої та жіночої статі використовують егоїстичні та експлуаторські стратегії, що орієнтовані на досягнення цілей, однак в основі цих стратегій можуть лежати різні механізми. Наприклад, низький рівень емпатії у чоловіків може бути пов'язаний з психопатією, а у жінок – з нарцисизмом. Також вивчається зв'язок між нарцисизмом та недоброзичливістю, ворожістю та агресивністю, особливо в ситуаціях, пов'язаних з загрозою. Такий результат пояснюють через різні адаптивні стратегії: чоловіки застосовують експлуатаційний підхід, що є більш ризиковим, а жінки – паразитарний, менш ризиковий підхід (Jonason, Krause, 2013).

При вивченні питань, що стосуються емоційності, ми користуємося початковими теоретичними положеннями, які були узагальнені і розвинені О.П. Санніковою на основі вчення Б.М. Теплова В.Д. Небиліцина, А.Ю. Ольшанніковою.

Розкриваючи особливості емоційної сфери людини, автор зазначає, що «емоційність розглядається як одна з найважливіших, поряд із психічною активністю, стійких характеристик індивідуальності, яка є комплексом властивостей, що охоплює: *формально-динамічні ознаки емоцій* (сила, інтенсивність, тривалість, швидкість протікання, зміни тощо); *якісні характеристики, які несуть інформацію про модальність* (паттерни емоцій «радість», «гнів», «страх» і «сум, печаль») і *знак емоційного переживання* (додатний «+» і від'ємний «-»); *змістові характеристики емоційності*, що полягають у самому об'єкті переживань. Параметри, які характеризують якість емоційного переживання, а саме, його модальність і знак домінуючих емоцій, є найважливішими в сукупності всіх ознак емоційності. (Саннікова, 2021, с. 92).

Слід зазначити, що емоційність як інтегративне психічне утворення досить добре вивчене у межах сучасної української психологічної науки. Серед вітчизняних науковців дуже ґрунтовно емоційність як комплекс стійких характеристик особистості досліджувала не тільки О. П. Саннікова, а й ціла плеяда її учнів (О. Орищенко, І. Бринза, О. Кисельова, О. Бабчук, А. Сергєєва, Т. Ульянова, Н. Меленчук, І. Гордієнко, Ю. Черножук, І. Василенко та ін.).

Отже, **мета статті** оснований на вивченні індивідуально-психологічних особливостей нарцисизму у зв'язку з емоційністю. Ми припускаємо, що індивідуальна своєрідність нарцисичних рис у межах психічної норми та їх індивідуальні комбінації супроводжується певними емоційними модальностями, що відбивається у відповідних кореляційних зв'язках.

Методи дослідження

Однією з найпоширеніших методик для вивчення нарцисизму в особистості є Narcissistic Personality Inventory-40 (NPI-40), розроблений Raskin і Hall у 1979 р. Ця методика дозволяє оцінити такі показники грандіозного нарцисизму, як авторитетність, самодостатність, вищість, ексгібіціонізм, експлуативність, марнославство та претензії на особливі права. Важливо зазначити, що ця методика оцінює не пато-

логічні прояви нарцисизму, а акцентовані риси особистості (https://psylab.info/Тест_оцінки_нарцисизма). Саме версію цього тесту, яка попередньо була перекладена українською мовою (проте, ще не адаптована за вимогами психометрики) ми використали у цьому фрагменті нашої роботи – у цій статті.

Зазначаємо, що у дипломній роботі одного з авторів статті, Мартинюк Ганни, для зручності використання була запропонована коротша версія методики – Narcissistic Personality Inventory-16 (NPI-16), яка є одновимірною. За словами її розробника, Деніела Р. Еймса, вона є більш зручною у використанні в умовах браку часу та високої втомлюваності. В результаті численних досліджень, дослідники підтвердили високу внутрішню та зовнішню валідність NPI-16. Українська адаптація методики була проведена в 2020 році І. Кривенко, Н. Пилат, О. Сенік., і загальна кількість питань була скорочена до 14. Тому у нашому дослідженні ми використовували останню версію опитувальника, яка надає достовірні результати стосовно наявності чи відсутності в особистості грандіозного нарцисизму. Досліджуванім запропоновано вибрати з кожної пари тверджень те, яке найбільше відповідає їхній особистості, і за кожне обране твердження їм нараховується 1 чи 0 балів згідно з ключем. Потім ці бали додаються, і загальна сума балів вказує на рівень нарцисизму. Чим більшою є кількість балів, тим більш вираженою є показники грандіозного нарцисизму, і відповідно чим менше балів набирає людина, тим меншим є її рівень нарцисизму. Результати емпіричного дослідження із застосуванням цієї методики надано та обговорено у дипломній роботі.

Дослідження емоційності було проведено з використанням «Психодіагностичного чотирьохмодального тест-опитувальника емоційності» (Саннікова, 2003), яка пройшла останню апробацію у 2020 році. Методика діагностує якісні показники емоційності, що характеризують стійку (неклінічну) схильність до переживання емоцій паттерну «Радість» (Р – радісний настрій, почуття задоволеності світом, людьми, собою); емоцій паттерну «Гнів» (Г – дратівливість, нестриманість, схильність до брутальності, злості тощо); емоцій паттерну «Страх» (С – боязкість, очікування небезпек, насторо-

женість, страх усього нового, невідомого, тривожність тощо); та паттерну «Сум, печаль» (П – знижений настрій, відчуття непевності, втрати, пригніченості, схильність до депресивних станів, навколишній світ сприймається як похмурий, «пофарбований» у сірий колір тощо).

Дослідження було проведено на базі Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» з участю 72 осіб у віці від 23 до 53 років. Данні були зібрано обома авторами статті. Обробка отриманих даних здійснювалася за допомогою кількісного (кореляційного) аналізу даних, в результаті чого були виявлені загальні закономірні взаємозв'язки між емоційністю та нарцисизмом. Пошук індивідуальних відмінностей – наша наступна задача.

Результати дослідження

Для проведення кореляційного аналізу використовувалась комп'ютерна програма IBM Statistics SPSS 23.0 for Windows 10. В табл. 1 представлені результати кореляційного аналізу поміж показниками нарцисизму та показниками емоційності.

Таблиця 1

Значущі кореляційні зв'язки між якісними показниками емоційності й характеристиками нарцисизму

Показники								
Емоційність	Нарцисизм							
	H1	H2	H5	H7	H9	H11	H12	H19
Р радість	-239*		-373**	-308**	234*		-240*	-299*
Г гнів		360**	-244*	-253*	239*		339**	248*
С страх	258*	312**		320**		284*		249*
П печаль	238*			243*		296*		292*

Примітка: 1) N=72 ; 2) нулі й коми опущені; 3) позначення «*» показує зв'язок на рівні 5% ($\rho \leq 0,05$), позначення «**» – зв'язок на рівні 1% ($\rho \leq 0,01$); 4) умовні скорочення показників нарцисизму: H1 – Безсильне Self, H2 – Втрата контролю емоцій і спонукань, H5 – Незначне Self, H7 – Соціальна ізоляція, H9 – Грандіозне Self, H11 – Прагнення похвал і підтвердження, H12 – Нарцисична злість, H19 – загальний показник нарцисизму.

Аналізуючи табл. 1, перш за все, слід відмітити, що зна-

чуці кореляційні зв'язки отримані показниками емоційності не з усіма показниками нарцисизму. В табл. 1 ми не наводимо велику кількість тенденцій до кореляційних зв'язків, які при збільшенні вибірки могли б показати більшу взаємозалежність. Отже, на даному етапі дослідження виявлені наступні статистично значущі кореляційні взаємозв'язки між параметрами нарцисизму і емоційністю.

По-перше, зв'язки між показниками нарцисизму і модальністю «Радість» неоднозначні. Показники Н1, Н5, Н7, Н12 та Н19 від'ємно пов'язані із цим параметром і лише показник Н9 має додатній зв'язок. Це можна інтерпретувати таким чином. Модальність Р супроводжує (або супроводжується) такими проявами нарцисизму, як: відсутність стану тотальної безпорадності, наявність самоорганізації, саморегуляції поведінки; контроль за емоційними коливаннями при зміні ситуації, зберігається активність; прояви модальності Р супроводжуються виявленням незалежності від оцінок інших людей зі зберіганням базисної впевненості у собі, несхильністю до соціальної ізоляції, відсутністю страху перед бар'єром соціального контакту, відкритістю, відсутністю напруги та «фасадності» у спілкуванні (відсутність «страху втратити обличчя»); наявність установки на досягнення цілей (Н9 – додатній зв'язок) та ін.

Захоплення успіхом (вищий рівень нарцисизму) може супроводжуватися гонитвою за досягненнями, нарцисистичні прояви характеризуються ставленням перед собою високих цілей і мотивовані до досягнення великих успіхів, що може викликати радість та задоволення від досягнутого. Можна припустити, що особи з домінуванням емоцій модальності «радість» також демонструють ознаки нарцисизму через свою підвищену потребу у підтримці та захваті, схильність до реагування на власні емоції. Це важливе спостереження, яке може бути корисним для подальшого розуміння нарцисичних рис особистості та їх взаємозв'язку з емоційністю.

Також нами були виявлені такі статистично значущі, схожі кореляційні взаємозв'язки між показниками нарцисизму й модальностями «Страх» ($\rho < 0,05$) та «Печаль» (переважно з показниками Н1 – Безсильне Self, Н2 – Втрата контролю емоцій і спонукань, Н7 – Соціальна ізоляція, Н11 – Прагнення похвал і підтвердження, Н19 – загальний показник

нарцисизму), що свідчать про наступне: схильність до стійких переживань емоцій цих паттернів супроводжується униканням неприємних ситуацій (що можуть викликати негативні емоції), відсутністю потягу до власних успіхів і визнання, що може змінюватися на самовпевненість (нарцисистичні прояви характеризуються високою самовпевненістю і позитивним самовподобанням, що може зменшувати модальність страху; вони можуть бути переконані в своїх здібностях та успіху, що призводить до меншої схильності до страхування від непередбачуваних або важких ситуацій); зовнішньою відмовою від слабкості (нарцисистичні прояви характеризуються відмовами від відчуття страху, оскільки вони сприймають його як прояв слабкості або недоліку, прагненням до демонстрації себе як сильних, непідкупних і безстрашних, що призводить до певних ілюзій).

Можна припустити (якщо відійти від трактовки кореляцій і розглянути ознаки феноменів, що співвідносяться між собою), то нарцисичні прояви можуть супроводжуватися відмовою від переживання печалі або вразливості, прагненням до зовнішнього образу схильності та непохитності, щоб не відчувати себе слабкими чи неповноправними; прагненням до позитивних емоцій, прагнення до контролю (нарцисистичні прояви характеризуються сильною потребою в контролі над своїм життям і емоціями, вони можуть уникати печалі, оскільки вона може розголошувати їхню незахищеність або нездатність контролювати ситуації, переключати свою увагу на позитивні аспекти та досягнення, щоб зберігати впевненість та контроль).

Схильність до Гніву виявляється посиленням інтересом до власного образу та зовнішності, надмірну потребу в підтвердженні своєї важливості та досягнень, реакцією роздратування чи образи при неприйнятті іншими власних поглядів чи ідеалів. Така схильність змушує проявляти більш інтенсивну потребу у визнанні, оскільки емоційна реакція на зовнішні події інтенсифікує потребу в підтримці та позитивній оцінці з боку інших, сприяє пошуку схвалення та підтримки, щоб заспокоїти свої емоційні стани та підтримати свою самооцінку. Крім того, домінування модальності «Г» свідчить про нестабільний настрій і більш виражені емоційні реакції, що може призводити до змін у міжособистісних відносинах, до пе-

рекручення фактів, щоб підкреслити свою важливість та досягнення, а також до вираження переважаючих почуттів ігнорування або неповаги з боку інших людей.

Таким чином, результати дослідження підтверджують існування взаємозв'язків між модальнісними характеристиками емоційності і проявами рис неклінічного нарцисизму. Встановлена наявність переважно від'ємних кореляційних взаємозв'язків між показником нарцисизму і модальністю «Радість», та переважно додатних значимих кореляційних зв'язків між показником нарцисизму і модальностями «Страх» та «Печаль», що свідчить про уникання неприємних ситуацій, невпевненість, демонстративну відмову від слабкості, вразливості, прагнення до контролю.

Загалом, ці результати можуть мати значення для психологів, дозволяючи краще розуміти поведінку іншого, діагностувати та надавати практичну допомогу особам з різною емоційною диспозицією та різними проявами нарцисизму.

Література

1. Гордієнко І. О. Самоприйняття та нарцисизм: співвідношення показників. *Проблеми сучасної психології особистості : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених та студентів (м. Одеса, 25-26 травня 2017 р.)*. Вип. 8. Одеса : Вид-во ВМВ, 2017. С. 62-67.

2. Меленчук Н. І. Нарцисичні прояви авантюрності. *Наука і освіта*. 2015. № 10. С. 91-97.

3. Меленчук Н. І., Беленцова О. В. Нарцисизм як предиктор авантюрності особистості. *Проблеми сучасної психології особистості: Ресурси та чинники психологічного благополуччя особистості: Матеріали Всеукраїнської наук.–практ. конф. (21 березня 2019 р.)*. Одеса: Вид-во ВМВ, 2019. С. 113-120.

4. Саннікова О. П. Науково-методичний твір «Психодіагностичний чотирьох модальнісний тест-опитувальник емоційності». Заявка № 8664 від 30.09.2003; реєстрац. № 8828 від 24.11.2003. 30 с.

5. Саннікова О. П. Континуально-ієрархічна модель емоційності. *Наука і освіта*. 2014. № 1/CXVIII. С. 44-50.

6. Саннікова О. П., Децик М. П. Пошук індивідуальних відмінностей у проявах нарцисизма. *Проблеми сучасної психології особистості: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених та студентів (м. Одеса, 17-18 травня 2018 р.)*. Вип. 9. Одеса : Вид-во ВМВ, 2018. С. 16-22.

7. Саннікова О. П. Прояви неклінічного нарцисизму: пошук індивідуальних відмінностей. *Науковий часопис НПУ імені*

М. П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки : збірник наукових праць. Київ : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2021. № 16(61). С. 87-98.

8. Фрейд З. Про запровадження поняття «нарцисизм». *Психологія несвідомого* : [Електронний ресурс]. 2006. С. 39-73. URL : <https://cutt.ly/nwpMvuD2>.

9. Jonason P. K., Krause L. The emotional deficits associated with the Dark Triad traits: Cognitive empathy, affective empathy, and alexithymia. *Person. and Individ. Diff.* 2013. V. 55, 532-537.

10. Morf C. C., Rhodewalt F. Die Paradoxa des Narzissmus ein dynamisches selbstregulatorisches Prozessmodell. *Narzissmus Grundlagen – Störungsbilder – Therapie*. Stuttgart-N.Y. : Schattauer Published, 2006. Pp. 308-347.

11. Paulhus D. L., Williams K. M. The Dark Triad of personality: Narcissism, Machiavellianism, and Psychopathy. *Journal of Research in Personality*, 2002. V. 36, 556-563.

12. Sannikova O. Individual-typical variations of narcissism. *Наука і освіта*. Одеса. 2017. № 11/CLXIV. С.179-186.

13. Sannikova O. P., Sannikov O. I., Husak L. I. Features of decisiveness in individuals with different emotional disposition. *Georgian Medical News*. 2020. № 4 (301). P. 136-142.

УДК:159.923

ВПЛИВ ЗВУЧАННЯ ЕТНІЧНИХ МУЗИЧНИХ ІНСТРУМЕНТІВ НА ЕМОЦІЙНИЙ СТАН ОСОБИСТОСТІ

Меленчук Н. І.

*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної та диференціальної психології,
Університет Ушинського*

Мамонт-Завьялова Н. П.

*здобувачка другої вищої освіти соціально-гуманітарного
факультету Університет Ушинського*

Анотація. В статті представлено результати теоретико-емпіричного дослідження особливостей емоційного стану осіб під впливом етнічних музичних інструментів. Досліджено специфіку емоційного стану в групах осіб до прослуховування та після зву-